

7.2 Kötés

Meghatározás: A kötéstípusnak, amelyben a kiadvány megjelent, rövid közlése

Az információ elsődleges forrása: Bárhonnán

Megelőző központosítás: Spácium

Példa ISBN 0-85020-025-3 Vászonskötés

7.3 Ár

Meghatározás: A kiadvány kiskereskedelmi ára számokban, a pénznem szabályos rövidítésével, jelével

Az információ elsődleges forrása: Bárhonnán

Megelőző központosítás: Kettőspont (:)

Példák : £3.25

\$11.40

(Ford. HORVÁTH Magda)

MAGYAR HOZZÁSZÓLÁS

A. ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

a) Teljesen egyetértünk az ISBD(M) rövidített formában való közreadásával és szabványosításával. Ez további ösztönzést ad a kisebb könyvtárak és dokumentációs intézmények gyakorlati munkájához, ugyanakkor a rövidített változat nemzetközi szabványosítása előmozdítja a teljes szöveg használatát és nemzeti szabványosítását is.

b) Az ISBD(M) rövidített változata igen jó tömörítése a teljes szövegnek, ugyanakkor világos, egyértelmű, szerkezete logikus, jól áttekinthető. Általában valóban a leg-
alapvetőbb szabályokat emeli ki, a részletkérdéseket jól mellőzi, s a teljes szöveg önismétléseitől mentes. Mivel szabályait a végső képletekig egyszerűsíti (meghatározás - az információ elsődleges forrása - megelőző központosítás - magyarázó megjegyzések) és a szabályokat mindig azonos sorrendben közli minden adatelelemnél, a szabályzat kezelése a lehető legegyszerűbb.

c) Ugyanakkor mégis úgy érezzük, hogy szükség van némi kiegészítésre, bővítésre (ezekre alább, a B. C. és D. alatt térünk ki). A tömörítésnek ugyanis áldozata lett számos olyan szabály, amely a kisebb könyvtárak számára sem nélkülözhető.

d) Problematikus a tervezet címe. Helyesebbnek tartanánk a cím végének olyan módosítását, hogy "a monografikus kiadványok számára" helyére "a könyvek számára" kerüljön.

E javaslatunk indoka az, hogy a "kiadványfaj" és a "bibliográfiai szint" két külön dimenziója keveredik a cimalkotásban. Nem szükséges részletesen elemeznünk a kérdést, elég utalnunk az UNISIST Reference Manual for machine-readable bibliographic descriptions 8-10. lapjaira. Mint a 10. lapon található táblázat mutatja, a fogalmi felosztás a következő:

	Analitikus	Monografikus	Összefoglaló
Időszaki kiadvány és sorozat	x	x	x
Könyv	x	x	x
Kutatási stb. jelentés	x	x	
Disszertáció		x	
Szabadalom	x	x	
stb.			

Vagyis pl. az időszaki kiadvány leírása is lehet monografikus és analitikus, és a könyv leírása is lehet monografikus és analitikus.

Tehát elméletben két eset lehetséges

- vagy a bibliográfiai szint szerint alkotunk szabványokat; ez esetben valóban szabvány szükséges a monografikus dokumentumokra, de a) a monografikus ellenpárja akkor az analitikus és az összefoglaló kell hogy legyen, b) a monografikus fogalmán belül kell tárgyalni az időszaki kiadvány egyes eseteit (részek, füzetek), míg az "összefoglaló" kategóriában mint egészt (vagyis ide kerülne be az ISBD(S) c. szabvány tartalma is);

- vagy a kiadványtípus szerint haladunk; ez esetben az ISBD(S) rendben van, a másik szabványnak azonban ISBD(B) vagyis a könyvek szabványának kell lennie. Javaslatunk ez utóbbi, és az előtünk fekvő tervezet tartalma is ezt tükrözi. Csupán a címet kell összehangba hozni a tartalommal. Most azonban logikai zavar van.

Megjegyezzük, hogy az azonosító számok szabányaival (ISBN, ISSN) is ezen a módon jönne létre az összhang.

Nem szorul magyarázatra, hogy az analitikus feldolgozásról az eddigi tervezetekben nem esvén szó, szükség lesz majd külön szabványokra az analitikus szint kérdéseire vonatkozóan.

B. MEGJEGYZÉSEK A SZÖVEGHEZ

Az ISBD(M) hatálya és célja. Felhasználás

Az ISBD(M) rövidített változata lehetővé teszi a leírási adatok egy részének elhagyását is (a szelekciót), de nem foglal állást abban a kérdésben, hogy melyek azok a lényeges adatok, amelyek sohasem mellőzhetőek a leírásban. Véleményünk szerint legalább az adatokat kötelezőnek kell nyilvánítani, amelyeket az ISO R690 (Bibliográfiai hivatkozás) előír.

Központoszás

A & jel + jellel lenne pótlendő, ugyanis az ISDS új munkalapjain ezt a jelet más célra, az almezők jelölésére használják (pl. & a, & b stb.). (Ügyanez a megjegyzésünk érinti az alábbi 4.4 pontot is.)

+ + +

A szabályzat élén csak a központosásra vonatkozóan találunk általános érvényű formai előírásokat (sőt a kerek zárójel használatára vonatkozó előírás még innen is hiányzik). Adósunk marad az ISBD(M) rövidített változata

- a leírás nyelvére és ábécéjére vonatkozó előírásokkal,
- a rövidítések használatára vonatkozó intézkedéssel,
- a nagy- és kisbetűs írásmódra vonatkozó alapvető szabállyal,
- az adathelyesbitésekre vonatkozó előírásokkal (téves adat ill. sajtóhiba helyesbitése)

Az átdolgozáskor az ISBD(M) rövidített változata kiegészítendő az ISBD(M) teljes szövegének formai előírásaival, sőt az előírásokba beillesztendőek mindazok a lényeges intézkedések is, amelyeket a teljes szöveg csak a megfelelő adatelem speciális szabályainál közöl.

Külön kiemeljük az átirás problémáját. Míg az ISBD(M) teljes szövege szerint a leírás a kiadvány ábécéjét tükröző, a rövidített változat kizárólag a főcím esetében megengedi az átirást is. Transzliterálás esetén ez nyilván a leírás szélesebb területén érvényesül (az 1, 2, 3, 5 szakaszok területén).

C. AZ ELEMELK RÉSZLETEZÉSE

1.1 A főcím

Megjegyzésként kívánatos lenne a főcím alábbi két sajátos esetére vonatkozó szabályok tömör közlése:

- Ha a szerzőségi közlés a főcím szerves része (ISBD(M) teljes szöveg 1.1.5)
- Ha a szerző neve maga a főcím (ISBD(M) teljes szöveg 1.1.6)

Míg e szabályokat hiányoljuk, a megjegyzés jelenlegi szövegét itt feleslegesnek tartjuk, mert nem a főcímmre vonatkozó sajátos esettel foglalkozik, hanem általánosabb érvényű - az 1., 2., 3. és 5. szakaszokban egyaránt alkalmazandó - előírást tartalmaz. Amennyiben e megjegyzés mégis itt kerülne közlésre, pontosítandó. ("...ahogy az a leírandó kiadványon található: helyett: "... ahogy az a címlapon található".)

1.2 Párhuzamos címek, egyéb címek és egyéb ciminformációk

- a) A párhuzamos címre vonatkozó példánál a megfelelő főcím közlése elengedhetetlen.
- b) Az egyéb ciminformáció meghatározása pontatlan, az ISBD(M) teljes szövege megfelelő definíciójával helyettesítendő.
A közölt példa nem az egyéb ciminformációt, hanem az egyéb címet illusztrálja.

1.3 A szerzősége vonatkozó közlés

Megjegyzésként szükséges lenne legalább az alapvető szabályok közlése.

Mégpedig:

- A kiadvány lényegtelen szerzőségi közlései a leírásban elhagyhatók.
- Az azonos szerzői funkciójú személyeket és/vagy testületeket egyetlen közös szerzőségi közlésben írjuk le. Ha az azonos funkciójú személyek/testületek száma hármat meghaladó, elegendő a kiemelt formában, ill. elsőként közölt szerző közlése. Az adatelhagyást jelezni kell (ISBD(M) teljes szöveg 1.3.9).

- Ha a szerzőségi közlés nyelvileg vagy más okból a főcím, a párhuzamos cím, az egyes cím vagy az egyéb címinformáció része, akkor mint ilyet írjuk le. (ISBD(M) teljes szöveg 1.1.5, 1.1.6, 1.2.8)
- Szerzőségi közlésként a kiadványon kívüli forrásból származó adat nem írható le. Ha ilyen információ közlése szükséges, megjegyzést készítünk.

Az utolsó példa helyett indokoltabb lenne azonos funkciójú társszerzős példa, valamint testületi szerzős példa közlése.

2. szakasz. A kiadás

2.1 A kiadásjelzés

Nem a definícióba, hanem az általános formai előírásokhoz tartozó a rövidítések használatára vonatkozó szabály. (A leírás egészére vonatkozóan szabályozandó, hogy milyen adatelemeknél megengedett a tipikus kifejezések rövidítése.)

2.2 A kiadással kapcsolatos szerzőség

A paragrafust záró szabályt megjegyzésként kellene közölni. Mivel csak az első szerzőségi közlést előzi meg dőlt vonal (/), a központosításra vonatkozó szabály vagy pontosítandó vagy elegendő lenne utalni arra, hogy az adatelem központosítási jelei az 1.3 központosítás jeleivel azonosak.

3. szakasz. Impresszumadatok

3.1 A megjelenés helye

A megjegyzés kiegészítendő az alábbiakkal:

- Ha a kiadó székhelyét a kiadvány nem nevezi meg, szögletes zárójelbe téve, a valószínű megjelenési helyet írjuk le.
 - Ha megjelenési hely egyáltalán nem adható meg, az adathiányt egyezményes rövidítéssel jelezzük. (ISBD(M) teljes szöveg 3.1.7)

3.2 A kiadó

A definíció nem határozza meg a kiadót, hanem - megjegyzésbe kívánkozó - formai előírásokat közöl.

Míg a 3.1 megjegyzése tartalmazza az egynél több megjelenési hely közlésére ill. elhagyására vonatkozó szabályt, az ezzel analóg intézkedés a kiadónál hiányzik. (ISBD(M) teljes szöveg 3.2.3)

Meg nem nevezett kiadó esetén hasonlóképp indokolt lenne az adathiány közlésére vonatkozó szabály (ISBD(M) teljes szöveg 3.2.4)

3.3 A megjelenés éve

Megjegyzésként közlendő lenne, hogy ha a megjelenési év ismeretlen, szögletes zárójelbe téve, legalább a hozzávetőleges megjelenési évet kell közölni (ISBD(M) teljes szöveg 3.3.5.)

4. szakasz. Terjedelemadatok

4.1 A lapszám és/vagy kötetek száma

Míg az adatelem megnevezése a lapszám és a kötetszám együttes közlését is lehetővé teszi, a definícióban a két adat között vagylagossági viszony van. A kisebb könyvtárak ill. dokumentációs intézmények számára ésszerű egyszerűsítés lenne, ha a kötet-szám közlése mentesítene a lapszám leírásától (még folytatólagos lapszámozású több-kötetes kiadványok esetében is). Ha valóban ez a szándék, a megnevezésnek a definícióval összhangban kell lennie.

A szabályzat erős tömörítése ellenére is kívánatos lenne az alábbiakra vonatkozóan az alapvető előírások közlése:

- A lapszámozáson kívül lehetséges más számozási egység is, pl. levél- ill. hátszám (legalább példával illusztrálendő).
- Ha a kiadvány lapszámozása háromnál többször ujrakezdődő, a terjedelemdat közlése (ISBD(M) teljes szöveg 4.1.2.8 a) vagy c) változata).
- Ha a kiadvány főrészének lapjai számozatlanok, a lapszám közlésének módja (ISBD(M) teljes szöveg 4.1.2.7).

4.3 Méret

A definíció pontatlan, az ISBD(M) teljes szöveg 4.3.2 alatt adott meghatározásával helyettesítendő.

4.4 Mellékletek

A definíció pontatlan, az ISBD(M) teljes szöveg 4.4.1 alatt adott meghatározásával helyettesítendő.

5. szakasz. Sorozat

Mind a definíció, mind a központosítás kiegészítendő az alsorozatok leirási szabályaival.

A megjegyzésnek intézkednie kell arról, hogy a sorozati sorszámot mindig arab-számmal kell leírni. (ISBD(M) teljes szöveg 5.3.)

6. szakasz. Megjegyzések

A központosításra vonatkozó előírás pontosítandó. Az ISBD(M) szerint: "Minden megjegyzést pont, spácium, kötőjel, spácium választ el a következőtől..."

7. szakasz. Az ISBN, a kötés és az ár

7.1 ISBN

Az ISBN definíciója hiányzik, hasonlóképp kívánatos lenne az ISO 2108-ra való hivatkozás.

Mindkét esetben jelölendő lenne, hogy csak ajánlott adat.

D. TÖBBKÖTETES KIADVÁNYOK

Sajnos ez a rész hiányzik a rövidített változat szövegéből. Így az jelen formájában alkalmatlan a többkötetes kiadványok leírására és nem biztosítja a gyűjtemények leírásának egységesítését sem. Hasonlóképp megoldatlan a főművet kiegészítő járulékos részek adatainak leírása is.

A magyar hozzászólást FÜGEDI Péterné dolgozta ki.

Egy nemzetközi olvasásszociológiai befogadás-vizsgálat módszertani tanulságai

I. rész. A hipotézisektől a kérdőívig

FOGARASSY Miklós - KAMARÁS István

A könyvtárak polcain olvasókra várakozó irodalmi művek esélye eléggé különböző. Az élményé válás szerencsében ritkán részesülő művek között nagy százalékban található a kortárs irodalom képviselői is, elsősorban azok, amelyek ábrázolásmódja újszerű. Ez a hátrány a nem hagyományos módon megformált szocialista eszmeiségű irodalmat is sújtja. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ nemzetközi kutatása a mai magyar irodalom élvonalába tartozó írók, Sánta Ferenc és Örkény István általános emberi problémákkal foglalkozó novelláinak esélyét vizsgálta. Kutatásunk úgy "nemzetközi", hogy a szocialista országok könyvtári központjainak közreműködésével a vizsgálatot a magyar minta mellett szovjet, lengyel és bolgár olvasók körében is lefolytathattuk. Nemcsak a célkitűzés (két - a modern magyar irodalom köréből való - műalkotás befogadásának intenzív feltárása) volt ebben az esetben rendkívüli, hanem az olvasásszociológiai kutatásnál megszokott országos keretek, utak szélesre kitévítése is. Hogy ez a tény miként befolyásolta a vizsgálódás tárgyának, alap-hipotéziseinek és a felvetődő szempontoknak a kialakulását, arról is szó esik a továbbiakban. Most, a kutatás második félidejében, az adatok feldolgozásának befejező szakaszában, már jól látjuk, hogy az érdekesnek ígérkező eredmények között a módszertani tanulságok különösen figyelemreméltóak. Így a hasonló kutatásokkal foglalkozó kollégáinkon kívül írásunkat azoknak ajánljuk, akik fel akarják használni munkájukhoz a kutatás eredményeit, hogy - megismerve gyenge pontjainkat és módszertani gondjainkat - majd kellő beavatottsággal és kritikával olvashassák tanulmányainkat.